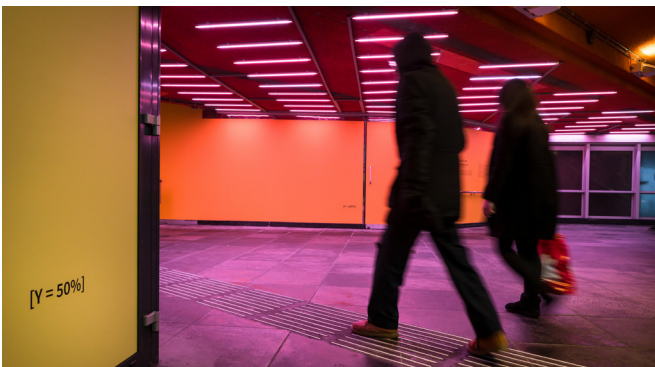
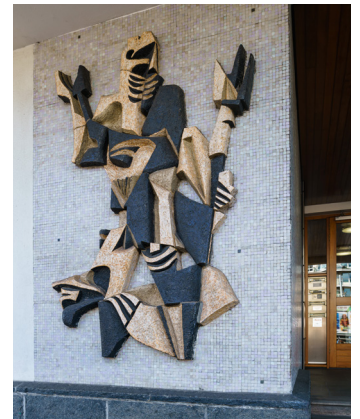

Kunstroute Rotterdam

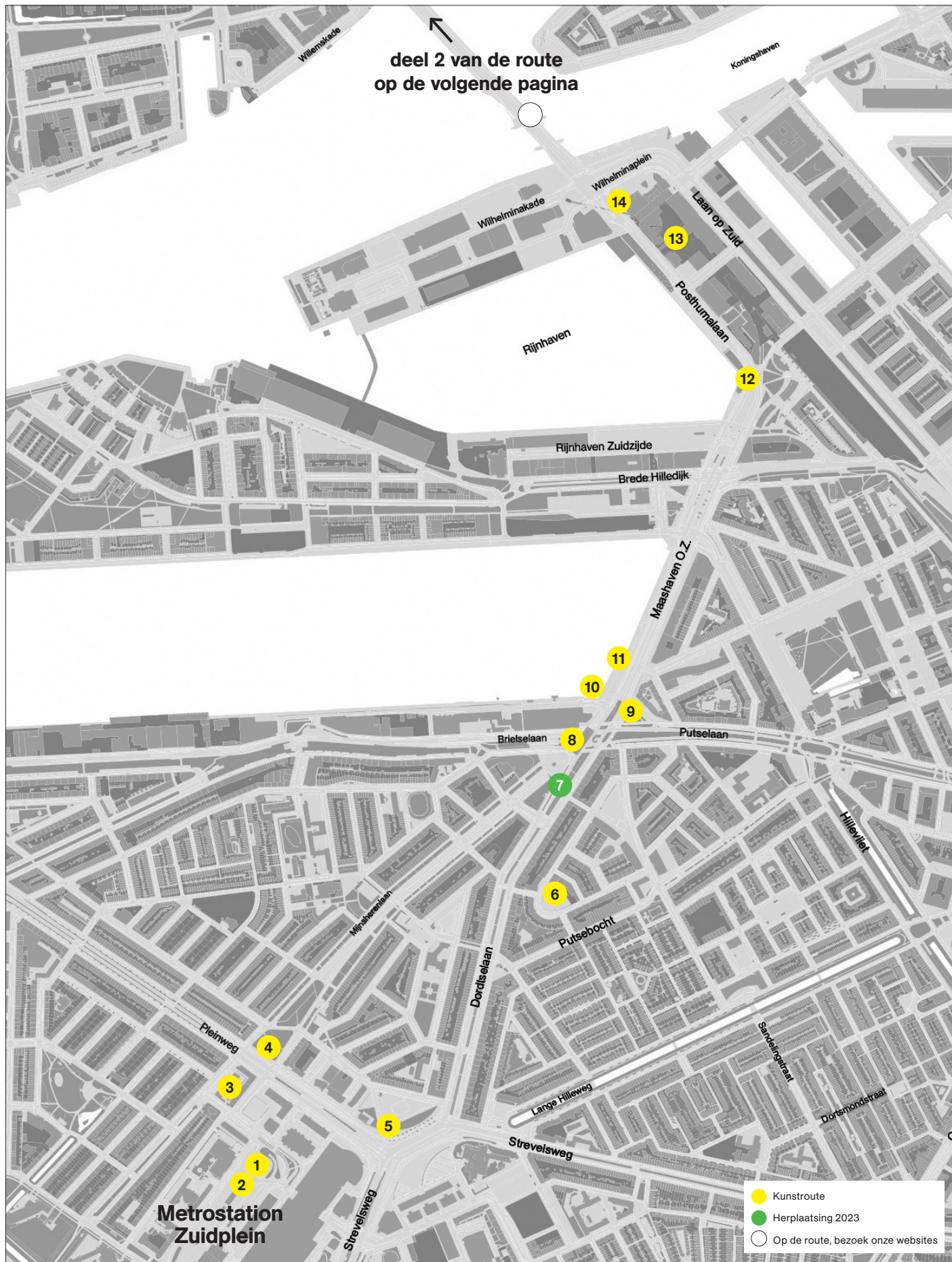
van Zuidplein naar Centraal Station

38
kunstwerken
6 km

Kunstroute Rotterdam

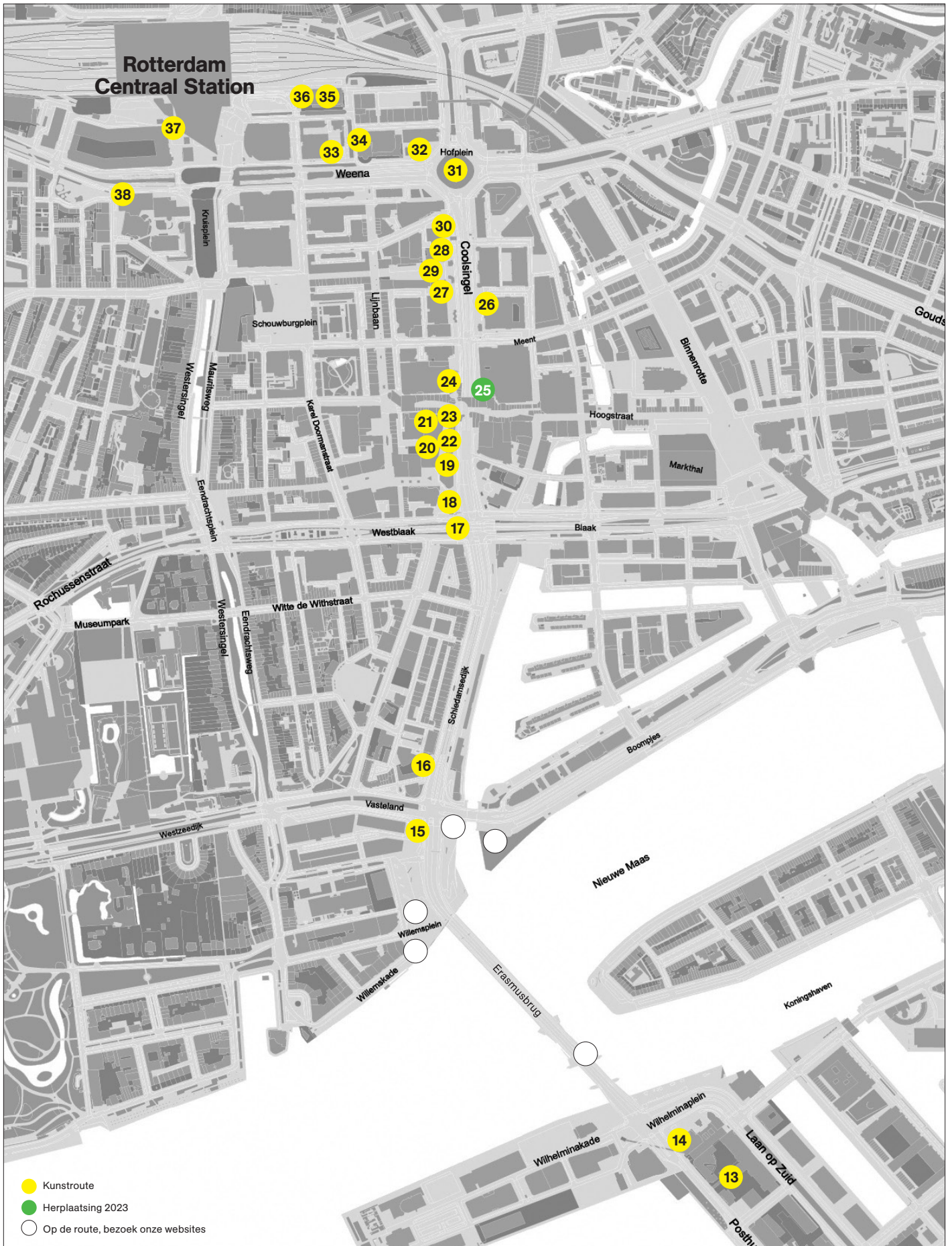
van Zuidplein naar Centraal Station

Deel 1 van de kunstroute

Kunstroute Rotterdam

van Zuidplein naar Centraal Station

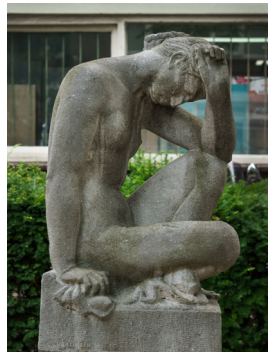
Deel 2 van de kunstroute

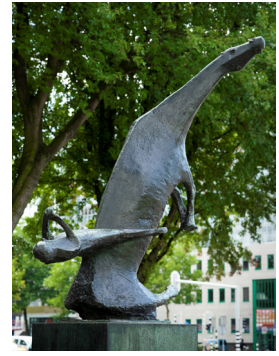
**1. Kunst & Vaarwerk
OPGEROLDE KRANT (1981)**
Met kleur en humor sloegen de drie kunstenaars van Kunst & Vaarwerk vanaf de jaren zeventig terug naar de harde stedelijkheid van het grauwe Rotterdam: met genoeg verf wordt een pijler zomaar *Het Vrije Volk*. Bij die bravoure past ook de krantenkop die Rotterdam als grootste wereldhaven bestempelt.

**2. Brigada Luis Corvalán
ZONDER TITEL (1976)**
Natuurlijk heeft de Spaanstalige Wikipedia een hele pagina over Station Zuidplein, want hier zijn nog de laatste politieke Chileense muurschilderingen te zien. Zogenoemde schildersbrigades van Chileense vluchtelingen vulden in de jaren zeventig Rotterdam met protestkunst tegen de coup van Pinochet. Burgemeester Van der Louw liep mee in demonstraties tegen de militaire dictatuur.

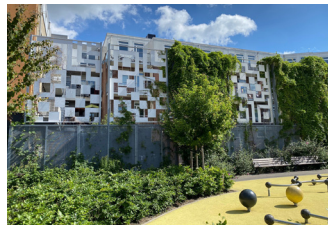
**3. Cor van Kralingen
TREURENDE VROUW (1958)**
Soms zit de meest bijzondere kunst verscholen in hoekjes en steegjes. Deze vrouw huilt in steen omdat de bezetter hier op 12 maart 1945 twintig mensen fusilleerde als represaille voor een verzetsdaad.

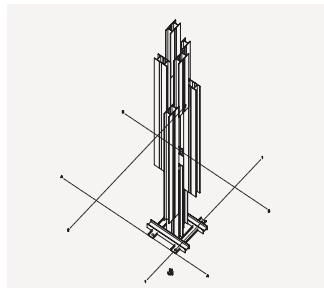
**4. Marino Marini
IL GRANDE MIRACOLO (1958)**
Rotterdam is geen stad van ruitersstandbeelden blijkt ook hier: is er eindelijk een ruiter, dan valt die van het paard. Het beeld was niet ontworpen als oorlogsmonument, maar vanwege de verbeelde angst is het toch om die reden aangekocht en als gedenkteken geplaatst.

**5. Berry Holslag
CITY WALK (1998)**
Toen Holslag werd gevraagd voor 'een beschouwing op de 20^e-eeuwse mens', besloot ze dat die vooral haast heeft. Stevig doorstappend zullen deze twee stedelingen, hij in een turquoise pak en zij in een saffraangele zomerjurk, bij de Strevelsweg met elkaar botsen. Zelfs de schuingeplaatste sokkels bewegen in de vaart mee.

**6. Narcisse Tordoir
BOGOLAN WAND (2005)**
Door sloop van een huizenrij kwam een aantal woningen teveel bloot te liggen en ontwierp Tordoir een artistieke bescherming op basis van West-Afrikaanse textielmotieven. Daarmee maakte hij ook theedoeken als cadeautje voor de omwonenden, die sindsdien met een kunstwerk de vaat konden afdrogen.

**7. André Volten
ZONDER TITEL (1964)**
Volten's industrieel uitziende sculpturen doen net alsof ze meedoen met de harde zakelijkheid van de omringende architectuur van de stad, behalve dat ze helemaal niet functioneel zijn en slechts schoonheid brengen. Ze lijken zo sterk op hun gebouwde omgeving dat in het centrum een gevelreliëf zelfs per ongeluk door de winterschilder is overgeschilderd. Herplaatsing 2023.

**8. Adrien Lucca
YELLOW-FREE ZONE (2018)**
Sommige passanten zullen het niet eens opmerken, maar in dit zeldzaam reclamevrije metrostation is de verlichting zo afgesteld dat de kleur geel er verdwijnt. Het schept een vluchtig surrealistisch moment in het gehaaste leven van forensen.

**9. Cosima von Bonin
THE IDLER'S PLAYGROUND (2010)**
Onopvallend groen gespoten, een schutkleur in het parkje, is dit beeld een ode aan de niksnut. De ogenschijnlijk liegende Pinokkio stond in het centrum en is nu hier op Zuid een tegenwicht tegen het door bedrijvigheid gevormde havengebied. Misschien wel om te zeggen: doe ook eens lekker niets.

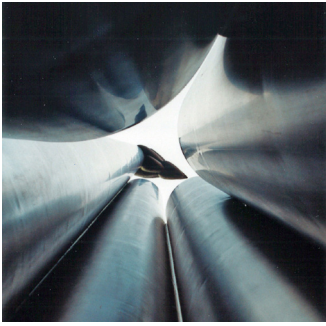
**10. Jeroen Jongeleen
FONTEIN MAASHAVEN (2022)**
Bij de officiële onthulling van deze fontein stond een gezelschap naar vlak water te kijken: de fontein deed het niet. Het is namelijk een 'objet trouvé', een bestaande afvoerpijp die de kunstenaar tot fontein bestempelde. Ook hij weet niet wanneer deze het doet. En juist dát verrassingselement is leuk voor omwonenden maar maakt het ongeschikt voor stadsmarketing en gentrificatiedoeleinden.

**11. Ek van Zanten
DIJKWERKERS (1970)**
Het waren leuke 'balspelende figuren' zoals beeldhouwer Ek van Zanten dit ontwerp had genoemd. Maar toen de gemeente liet weten een monument voor arbeiders te willen, verving hij de bal door een blok basalt en nu herdenken ze de loodzware handmatige aanleg van de havens.

**12. John Körmeling
1989 (1992)**
Nee, dat vond de opdrachtgever destijds te confronterend, om de letters ZUID in neon op het dak te zetten. Die term stond toen nog gelijk aan probleemwijken. Daarop koos Körmeling het bouwjaar van de flat, zoals dat vaker op gebouwen staat. Dikwijls zie je dat als gevelsteen, maar nooit in de vorm van zo'n reusachtige neonreclame.

**13. Joost van den Toorn
THE ASYLUM (1996)**

Loop via de glazen deuren van de Galleria naar dit plein van West8, langs de bronzen *Wilhelmina*, en betreed door het deurtje dit kille stalen toevluchtsoord, zoals de titel aangeeft. Beklemmend? Het betreft dan ook een kunstopdracht voor de aangrenzende rechtbank en belastingkantoor.

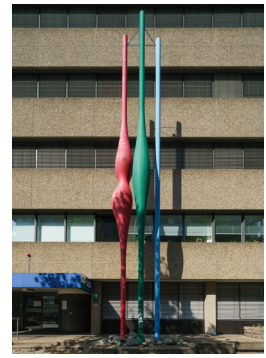
**14. Michael Jacklin
GATHERING OF THE TRIBES (1997)**

Kunstenaars houden niet zo van autoriteit, bewijst ook dit beeld. Het is vernoemd naar een gelijknamige protestbijeenkomst in 1967 van kunstenaars en rockbands in San Francisco tegen de gevestigde orde. Ook deze sculpturen zijn aan het samenscholen, om het hoekje van de rechtbank.

**15. Frans Tuinstra
ZONDER TITEL (1956)**

Met maar liefst 14 verdiepingen was deze flat in 1956 het hoogste woongebouw van Nederland en de enige hoogbouw aan de Maas. Deze blikvanger kreeg bij de entree een reliëf met schepen, havenmaterieel en zeemeerminnen. Aan de noordkant kwam een zeegod met drietand. Alles modern kubistisch uitgevoerd als ware het een soort havenpicasso's.

**16. Leen Droppert
GROEIVORMEN (1978)**

Met de opkomst van het plastic-tijdperk, Pop Art en Minimal Art achter zich, ontwierp Droppert deze kleurige palen, die uitdijen alsof ze een varken hebben opgegeten of zwanger zijn. Zo onderscheiden ze zich nadrukkelijk van de grijze achterliggende architectuur waar ze toch echt voor ontworpen zijn.

**17. Atelier van Lieshout
CASCADE (2010)**

Klimmend proberen deze carrièretijgers via de olievaten de top te bereiken, maar de titel (cascade betekent waterval) verklapt hun naderende val. Zo is deze ode aan Rotterdam, 's werelds grootste oliehaven, meteen een knap antikapitalistisch beeld hier midden in het zaken centrum.

**18. Henk de Vos
DE LASSER (1968)**

Deze reusachtige lasser is een ode aan de reuzenklus van de aanleg van de eerste metro van Nederland, boven de trap rechts zie je zijn gehelmde hoofd tussen vonken en vlammen. Een sculptuur van André Volten werd afgekeurd omdat het de hal onoverzichtelijk zou maken. Wel verscheen bij de andere uitgang een lichtwerk van Johan van Ree de.

**19. Oswald Wenckebach
MONSIEUR JACQUES (1959)**

Wenckebach maakte een hele reeks beelden van dit burgermannetje, een cliché uit de tijd dat je deftig ging winkelen en flaneren in de mondaine grote stad. Op zijn eigen trappetje kijkt hij zelfvoldaan neer op de in 2021 heringerichte Coolingsingel.

**20. Gérard Héman
ZONDER TITEL (1948) /
OORLOG EN VREDE (1948)**

Eén type bedrijven had na de oorlog wel geld voor nieuwe panden: banken. Zoals dit rijk versierde bankgebouw met rond de entree symbolen van handel, veeteelt, industrie en welvaart. Maar kijk hiervan weg en je ziet op de dakrand oorlogsbeelden met dood, waanzin en een uitgemereld kind. Ook de rest van de gevel biedt opmerkelijke ornamenten, zoals het wapen van Amsterdam.

**21. Piet Starreveld
WELVAART (1953)**

Oorspronkelijk hing deze personificatie van de welvaart op een bankgebouw aan de Blaak. Ze heeft een vredesduif in haar hand en steunt op een zaaier, smid en ploeger. Maar uit de bijnamen bleek dat toch niet de wederopbouwssymboliek het meest opviel bij deze 'Nakie van het Blakie' of 'Bank-Bil-Jet'.

**22. Thom Puckey
THE HUSBAND OF THE DOLL (1991)**

Vrouwelijk naakt zie je veel in de kunst, maar zo'n onbeschaamd bloot kereltje tref je er minder. Toch zit dit karikaturale beeldje tjokvol kunsthistorische verwijzingen naar de Barok en danseresjes van Degas. Het staat in een zogeheten 'pocket park' dat zo ongeveer nergens toe dient en dat past bij deze bronzen druktemaker die zich groter maakt dan hij is.

**23. Shinkichi Tajiri
DE KNOOP (1976)**

Tijdens de Tweede Wereldoorlog vocht Tajiri als Amerikaanse soldaat in Europa, bleef hier, vestigde zich in het Limburgse dorpje Baarlo, waar hij zoveel beelden achterliet, dat het een knopenwandelroute kreeg. Die knopen mag je zien als symbolen van verbondenheid, omarming, harmonie maar ook van problemen, worstelingen, bondage. 'Met de interpretatie daarvan kan niets misgaan,' zei Tajiri, 'Een knoop is een knoop.'

**24. Naum Gabo
ZONDER TITEL (1957)**

De creaties van de Russische constructivist Gabo stonden symbool voor een betere wereld, maar hier aan de Coolingsingel zorgde het vooral voor een praktische verbetering: in een conflict over de zogeheten rooilijn van het nieuwe winkelpand zette de Bijenkorf dit kunstwerk neer. Probleem opgelost. De uitvoerende ingenieurs hadden er een zware dobber aan, maar het leverde een wereldwijd uniek kunstwerk op.

**25. Jozef Geefs
GIJSBERT KAREL VAN
HOGENDORP (1867)**

Drie dagen feest vergezelden in 1867 de onthulling van dit politiek beladen beeld, een overwinning van de voorvechters van de vrije handel. Van Hogendorp was hun voorman en medeopsteller van de grondwet. Het standbeeld bleef in de belangstelling staan dankzij winkeliersprotesten, schoonmaakacties door bewonderende economiestudenten, en het werd jaarlijks opgeslokt door kerstbomenmarkten – ook vrije handel. Herplaatsing 2023.

**26. Elmgreen & Dragset
IT'S NEVER TOO LATE TO SAY
SORRY (2011)**

Weer of geen weer: elke woensdag om 12 uur stipt pakt een man met pet een toeter tevoorschijn en roept 'It's Never Too Late to Say Sorry', waarna iedereen zelf maar moet uitzoeken wie er sorry moet zeggen en voor wie.

**27. Louis van Roode
DE REIS VAN ERASMUS (1954)**

Sommige kunstopdrachten zijn bijna niet te doen. De Zwitserse verzekeraar die ooit in dit kantoorpand zat, eiste een mozaïek met daarop de steden Bazel en Rotterdam, de Rijn erbij, plus Erasmus te paard, naar een 16^e-eeuwse prent. Dat het resultaat er toch zo goed uitziet, bewijst wat voor talent deze kunstenaar had.

**28. Jan Engelchor
ZONDER TITEL (1957)**

De kunstenaar beschreef dit beeld als 'een poging om te spelen met gedachten en vlakken', maar tegelijk was deze abstracte compositie een combinatie van de S en B uit het logo van de Slavenburgbank die toen in dit pand zat. Die bank bestaat niet meer als zodanig, maar het artistiek vermomde logo wel.

**29. Mari Andriessen
MONUMENT VOOR ALLE
GEVALLENEN 1940-1945 (1957)**

Dit oorlogsmonument toont het verleden (de rouwende vrouw) en de toekomst (het kind) met daartussen twee figuren uit het heden. De woorden 'sterker door strijd' op de sokkel werden het devies van Rotterdam nadat Wilhelmina, die dit beeld onthulde, deze uitsprak.

**30. Bouke Ylstra
ZONDER TITEL (1966)**

Deze abstracte viering van de havenstad vol bruggen en kranen is een innovatief gemaakte sgraffito met een verf op basis van lijm, aangebracht in spiegelglad gepolijste betonpanelen. Het kreeg onder graffitifans een cultstatus als een vroeg voorbeeld van 'subway art'. Zijn de graffititags er wellicht meer een liefdesverklaring dan vandalisme?

**31. Cor van Kralingen
HOFFPLEINFONTEIN (1955)**

Scheepvaartbedrijf Van Ommeren vierde in 1939 zijn honderdjarig bestaan en wilde Rotterdam een cadeau geven, maar toen kwam de oorlog. Pas in 1955 werd de fontein onthuld met acht stenen land- en waterdieren vol decoratief drama, zoals een krokodil die een eend opeet en een inktvis die een vis grijpt.

**32. Willem de Kooning
RECLINING FIGURE (1969) /
SEATED WOMAN (1969) /
STANDING FIGURE (1969)**

Omdat hij zijn handen te klein vond, trok De Kooning drie paar handschoenen over elkaar aan voordat hij enkele beeldjes ging boetsen. Eenmaal uitgegroot, een idee van collega-beeldhouwer Henry Moore, werden zijn duimafdrukken in deze wat agressieve vrouwbeelden zelfs reusachtig.

**33. Wessel Couzijn
CORPORATE ENTITY (1963)**

Beeldhouwer Couzijn kreeg geheel de vrije hand van Unilever en ontwierp zo dit abstracte beeld dat lijkt te zweven. Alleen die titel, *The Manipulator*, dat vond het bedrijf te negatief. Daarom heet het nu *Corporate Entity*. Gemaakt van 18.000 kilo brons is het waarschijnlijk het grootste bronzen beeld ooit in Nederland gegoten.

**34. Kunst & Vaarwerk
RODE BMW (1987)**

Mensen blijken nogal eens te schrikken van wat een ontzettend ongeluk lijkt te zijn. Maar gelukkig, het is maar kunst. De kunstscene was maar klein in Rotterdam, maar met dit soort Pop Art-achtige bijdragen liep Rotterdam voorop.

**35. Kees Timmer
PHOENIX (1959)**

Rotterdamser kan kunst niet worden: een Phoenix, de vuurvogel die na het bombardement een symbool werd voor Rotterdam. En dan ook nog uitgevoerd in staal, het materiaal van de haven. Timmer bezocht de werkplaats waar het Bijenkorfbeeld van Gabo werd gemaakt en vond de constructie niet goed, maar stilistisch lijkt zijn *Phoenix* er wel door te zijn geïnspireerd.

**36. Louis van Roode
ZONDER TITEL (1959)**

'Ik kijk niet op een metertje' zei Van Roode stoer bij de voltooiing van dit gevelkunstwerk, dat het grootste kunstwerk van Europa was. Ook de sculpturale glas-in-beton-vensters waren zijn idee, waardoor dit Rijksmonument de bijnaam 'Postkathedraal' kreeg. Binnen hebben nog 15 kunstenaars 34 wandschilderingen, plasteiken en mozaïeken aangebracht.

37. J.H. Baas

'SPECULAASJES' (1957)

Het liefst wilde architect Van Ravesteyn voor zijn stationsgebouw een kunstwerk van Henry Moore, maar dat was te duur. Toen heeft zijn eigen medewerker gewoon maar zelf twee sculpturen ontworpen. Nadien werden die zo gewaardeerd, dat ze zijn herplaatst op de perrons van het nieuwe stationsgebouw. Daar keren ze ook terug als patroon in het interieur.

38. Henry Moore

WALL RELIEF NO.1 (1955)

De Vereniging Nederlandse Baksteenindustrie bood het destijds nieuwe Bouwcentrum een cadeau aan. Elk van deze 16.000 bakstenen is met de hand op maat gemaakt. Tijdens het metselen werden wekelijks foto's opgestuurd naar Moore, die per brief opmerkingen terugstuurde. No.1 impliceert een serie, maar het is bij dit ene reliëf is gebleven. Inmiddels is de wand opgenomen in de nieuwbouw.

VAN ZUIDPLEIN NAAR CENTRAAL STATION

Wie eropuit wil om alle buiten-kunst in Rotterdam te zien, kan daar gerust een paar weken voor uittrekken. Van al die honderden kunstwerken staat slechts een kleine selectie op deze kaart en wie deze route loopt of fietst, passeert nog veel meer kunst. De kleurrijke metropijlers aan de Maashaven. De stenen *Muskusos* van Tom Waakop Reijers bij het Art Hotel. De sensitieve muurschildering *Onomkeerbaar* van Ad Schouten bij de Rijnhaven. Zelfs op de Erasmusbrug hangt een poëtisch tekstkunstwerk. En verderop in het centrum biedt de Coolsingel vooroorlogse kunst aan het stadhuis en het voormalig postkantoor, omringd door juist heel veel wederopbouwkunst.

CBK Rotterdam zorgt daarvoor met twee programma's. BKOR (Beeldende Kunst & Openbare Ruimte) richt zich op kunstwerken in buurten en wijken. SIR (Sculpture International Rotterdam) waarborgt de internationale ambitie van de collectie. Samen beheren zij deze kunst en een uniek kennis- en documentatiecentrum over deze fantastische collectie publieke kunst.

OREN EN OGEN TEKORT

Kunst en cultuur moet voor iedereen toegankelijk zijn, dat is waar wij aan werken. Met het project *Beeld in Geluid* zorgen we voor een objectieve beschrijving van kunstwerken in de openbare ruimte. Met behulp van deze informatie en gebruik van de tastzin kan dit voor mensen met een visuele beperking net dát beetje extra zijn om een eigen idee over de kunstwerken te vormen.

COLOFON

BKOR en SIR zijn programma's van CBK Rotterdam

Ontwerp: 75B
Tekst: Sandra Smets
Vertaling:
Marie Louise Schoondergang
Redactie: Nienke Post
Sannetje van Haarst
Marjolijn van der Meijden

Fotografie: Jannes Linders
behalve:
BKOR archief: 6, 13, 24, 35
Dick van Campenhout Groep: 7
Otto Snoek: 13, 28, 36
Aad Hoogendoorn: 34
Max Dereta: 37

© 2022 CBK R'DAM

CBK R'DAM SCULPTURE INTERNATIONAL ROTTERDAM **BKOR**

Bekijk de websites en ontdek een bron aan informatie
www.bkor.nl
www.sculptureinternationalrotterdam.nl